

TB

Qajeelfama wal'aansa Daranyoo Sombaa (Afaan Oromoo)

Gorsa argachuuf:

Daranyoo Sombaa (TB)

Daranyoon Sombaa (TB) baakteeriyaa (jarmii) kutaa qaamaa kamiyyuu miidhuu danda’u garuu yeroo baay’ee somba miidhudha.

Daranyoon Sombaa guutummaatti fayyuu kan danda’u yoo qoricha farra baakteeriyaa sirrii ta’e yeroo sirrii ta’eef fudhattan qofadha.

Yeroo ogeessi fayyaa ykn narsiin TB sitti himu qofa kiniinii fudhachuu dhiisaa.

Qoricha TB

Yoo xiqqaate ji’a jahaaf, yeroo tokko tokko immoo kana caalaa qoricha fudhachuu si barbaachisa.

TB’n jalqaba irratti kiniinii farra baakteeriyaa gosa adda addaa 3 ykn 4n kan yaalamuu yoo ta’u, sana booda dheerina wal’aansaa hafeef gara 2 ykn 3tti gadi bu’a.

Akkaataa qoricha TB itti fudhannu

- Guyyaa guyyaan (ciree keessan daqiiqaa 30 dura) kiniinii kana fudhachuu qabdu.
- Ganama irra qoricha hunda akka kiniinii tokkootti fudhadhaa.
- Kiniinii tokkoyyuu hin dhiisinaa. (Ganama irra kiniinii keessan yoo dagattan guyyaa fudhadhaa).
- Qorichoonni hamma dhumanitti hin eeginaa, osoo hin dhumina dhiyeessii haaraa argadhaa.

Dhorkuu

Yeroo wal’aansa TB keessanitti siree aduu fayyadamuu hin qabdan.

Maaloo yeroo gogaan keessan ifa aduu cimaaf saaxilamu kireemii aduu ol’aanaa ta’e fayyadamaa.

(Qorichoonni farra daranyoo sombaa tokko tokko gogaan keessan balaqqeessa aduutiif caalaatti akka saaxilamu gochuu danda’u).

Miidhaa dabalataa

- Fincaan, dafqi fi imimmaan keessan halluu diimaa ykn burtukaanaatti jijjiiramuusaa hubachuu dandeessu. Kun miidhaa dabalataa miidhaa hin qabneedha. (Leensiin tuttuqaa lallaafaan halluu jijjiiruu danda’a.)

- Qorichonni farra daranyoo sombaa ‘piilsii’ ittisa ulfaa afaaniin fudhatamuu fi ittisa ulfaa biroo bu’a qabeessa akka hin taane gochuu danda’a. Kana jechuun mala ittisa ulfaa amanamaa ta’e kan akka kondomii fayyadamuu qabdu jechuudha. Maaloo waa’ee malawwan ulfa ittisuu biroo gorsa argachuuf hakiimii ykn ogeessa qorichaa keessan waliin haasa’aa.
- Doktarri keessan yeroo isin qoricha farra daranyoo sombaa fudhattan kiniinii qoricha biroo jijjiiruu isa barbaachisuu danda’a. (Warfarin, anticonvulsants, steroids, methadone fakkeenyawwan muraasa garuu hakiimni keessan akka barbaachisummaa isaatti kanneen ni sirreessa).

Yoo qoricha farra TB keessan irratti rakkoon isin mudate, fudhachuu hin dhiisinaa ykn kiniinii isaa hin hir’isiinaa. Gargaarsa argachuuf ogeessa fayyaa ykn narsii TB keessan qunnamaa.

Miidhaawwan armaan gaditti tarreeffaman keessaa tokko yoo isin mudate gorsa argachuuf al tokkotti narsii TB ykn hakiima keessan qunnamaa:

- Olgurraa
- Dhaqna gubaa
- Jeequmsa ijaa
- Shiffee ykn cittoo itti fufiinsa qabu
- Qubni harka ykn qubni miilla dhiita’uu

Qoricha keessan daftanii fudhachuu hin dhiisinaa.

Miira gaarii sitti dhaga’amuu waan danda’uuf qofa qoricha kana daftanii dhaabuuf hin yaalinaa.

Yoo qoricha kan daftanii dhaabdan baakteeriyaan kun guddachuu itti fufa akkasumas wal’aanuufis **caalaatti ni ulfaata.**

Baakteeriyaan kun wal’aansa farra baakteeriyaa kana **dandamachuu** waan danda’uuf **yeroo dheeraaf** kiniinii dabalataa isin barbaachisuu danda’a.

Kana jechuun farri baakteriyaa kun kana booda baakteeriyaa qaama keessan keessa jiru ajjeesuu hin danda’an jechuudha.

Akkasumas **baakteeriyaa TB** kana **maatii keessanitti**, hiriyoota keessanii ykn namoota biroo yeroo waliin dabarsitanitti **babal’isuuf saaxilamuu** dandeessu.

Qoricha TB itti fayyadamnu:

Yookiin yeroo tokko tokko farri baakteeriyaa 2-3 qoricha tokko keessatti walitti makama

Voractiv	
Rifater	
Rifinah	
Ethambutol	

Qorichi TB akka armaan gadiitti ajajamuus ni danda’a:

Rifampicin	
Isoniazid	
Pyrazinamide	
Pyridoxine (vitamin B6)	

YAADADHAA:

- TB irraa yaala sirrii ta’een fayyuu ni danda’ama
- Qoricha farra baakteeriyaa keessan guyyaa guyyaan akka ajajameetti fudhachuu qabdu
- Doktarri ykn narsii keenya yoo isinitti hime malee kiniinii farra baakteeriyaa keessan fudhachuu hin dhiisinaa
- Beellama kilinikaa hunda irratti argamuuf yaalaa